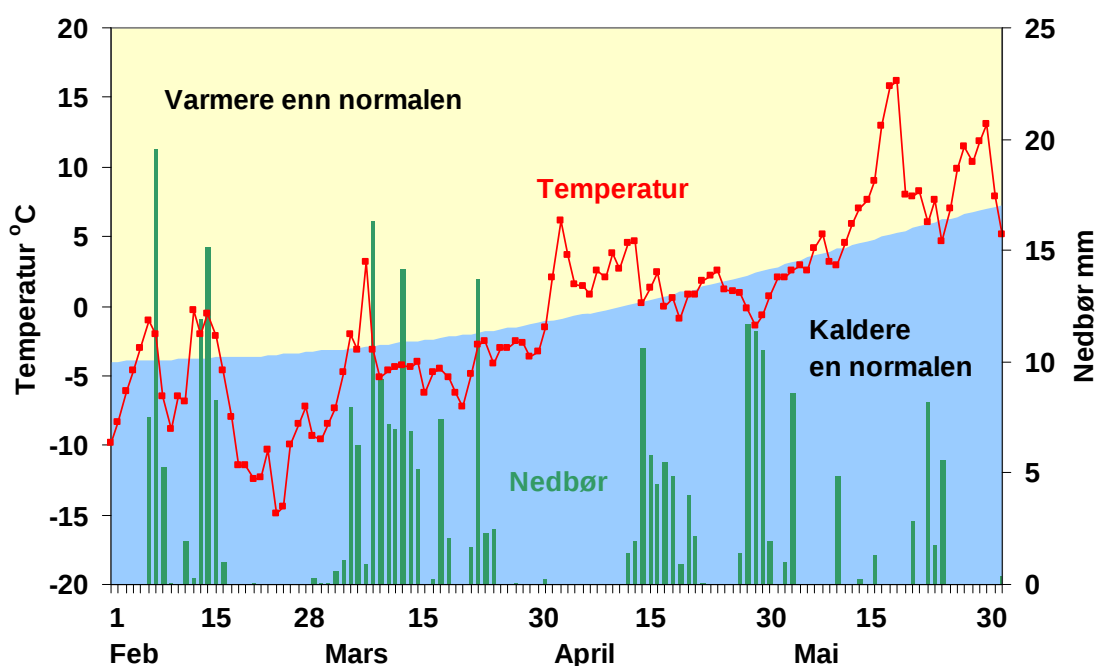

Vårtrekket 2010

*Av Rob Barrett,
Tromsø Museum – Universitetsmuseet,
9037 Tromsø*

Etter mye mildvær og regn i januar og første halvdel av februar, utviklet ettervinteren 2009/2010 seg til å bli lang og kaldt. Bortsett fra et par dager i mars og 14 dager med mildvær i begynnelsen av april var temperaturen under normalen fra midt i februar til andre uka i mai. Fordi det var lite snø på bakken, ble mange husstandene fri for vann, og det ble registrert mye frostskaide på åkrene i hele fylket. Hvordan påvirket dette trekkfuglene? Ble de forsinket, eller kom de til vanlig tid?

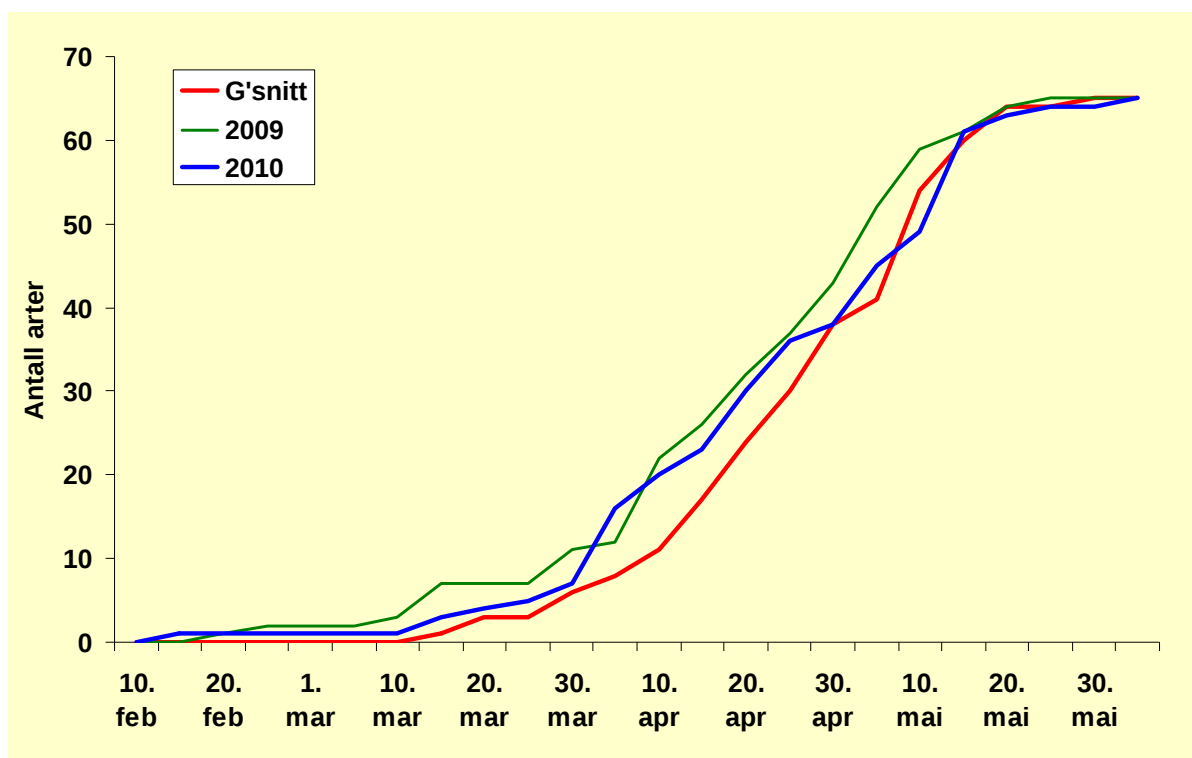

Utvikling av døgntemperatur (rød strek) og –nedbør (grønne søyler) i Tromsø, februar-mai 2010. Temperaturene i det gule feltet er varmere, og i det blå feltet kaldere enn normalen.
Data fra www.met.no.

Som vanlig var **snøspurven** først tilbake, og denne gangen veldig tidlig. En flokk på 22 fugl ble sett i Tromsø 14. februar – som er ny rekord for fylket. Og det var ikke en engangstilfelle. Til tross for kulden var det et jevnt tilsig av nykommere gjennom resten av februar, hele mars og fram til første halvdel av april. Det tok imidlertid nesten en måned før de neste artene, **tjeld** og **stær** dukket opp, og mot slutten av mars var **krikkand**, **gravand**, **bokfink** og **fjellvåk** på plass. Men her må man ta litt forbehold om tidsfestingen fordi flere av disse artene ble sett i fylket i løpet av vinteren. For eksempel oppholdt to tjeld seg i Balsfjord i november og desember 2009, og de ble igjen observert 6. mars. Et individ observert på Langnes 2. mars har jeg også betraktet som overvintrende. Jeg har imidlertid antatt at de to som ble observert på Brensholmen på Kvaløya 12. mars, var de første trekkfuglene fordi det ble innrapportert flere tjeld fra flere kommuner i løpet av de neste fem dagene. Tilsvarende ble det observert en

stær på Trondjord, Tromsø 22. januar og senere på Tromsøya 14. februar og 4. mars – igjen kanskje en overvintrende fugl. Men så ble det sett to individer på Tromsøya 17. mars, og i dagene deretter på Evenes, Hillesøy og Dyrøy, og disse var antakelig også trekkfugl. Jeg har satt spørsmåltegn ved observasjonen av **brunakke** 9. april fordi i hvert fall ett individ overvintret i Tromsøundet, og det er mulig at den som ble sett 9. april på Hillesøy, også var en overvintrende fugl. Men fem dager senere ble sju par sett i Balsfjord, og to dager senere flere par i Harstad og Skånland.

Observasjonen av en **krikkand** hunn på Langnes, Tromsø 25. mars var den nest tidligste jeg kjenner til (den tidligste var 19. mars 2006 i Lenvik). Den på Langnes ble sett igjen dagen etter og sannsynligvis en gang til 6. april. Så dukket flere opp 10. april og de påfølgende dagene. En annen ensom fugl var en **småspove** observert 18. april på Evenes. Den var muligens alene i fylket i tre uker før de neste ble sett på Tisnes, Tromsø, 6. mai. En tredje tidlig observasjon var av en **tårnfalk** i Skjærvika, Ibestad, 18. april. Det foreligger imidlertid en veldig dårlig dokumentasjon av trekktidene hos tårnfalken med kun få observasjoner hvert år. Rekordene er muligens 11. april 2004 i Salangen, men det hele kompliseres litt av at en overvintrende fugl ble observert i Gratangen julaften 2004. Var den den samme fugl som ble sett 4. april på Å, på Senja 4. april 2005, eller var det en som var på trekk?

Utvikling av vårtrekket i Troms i 2010 (blå strek) sammenlignet med 2009 (grønn strek) og gjennomsnittet (rød strek). Kurven viser hvordan summen av de 65 registrerte artene (som i tabellen) økte utover våren.

Blant fugl som ble dokumentert som overvintrende i 2009/2010, var en **rødstrupe** i Kvænangen, en **rødstilk** på Langnes 4. januar og en (den samme?) i Tønsvik 14. februar og flere ganger fram til 10. april, 1-2 **gråtrost** i Tromsø og Balsfjord, og muligens en **enkeltbekkasin** på Slettaelva, Tromsø, 1. mars og (samme fugl?) på Kvaløysletta 3. mars. Fordi **storspove** overvintrer regelmessig i Troms, er trekktiden meget vanskelig å tidfeste for denne arten. Det kom imidlertid inn flere rapporter 3.-5. april fra hele fylket, og enda flere i løpet av de påfølgende 10 dager, slik at vi kan si de var i vanlig rute. **Hettemåse** og

fiskemåse er to andre hvor det er vanskelig å skille overvintrende fugl (med flere observasjoner i februar/mars i Balsfjord/Tromsø-området) fra mulige trekkfugl, men for begge arter var det mange nye observasjoner 1.-5. april som tyder på at trekket i hvert fall var i gang da, noe som igjen er det vanlige tidspunktet for begge. En fjerde "problemart" er **stjertand** som også er ganske vanlig om vinteren, men denne gangen ble ingen observasjoner rapportert i vinter før ett individ 1. og 5. april, begge ganger i Storfjord, og fem individer i Skånland 6. april. Var disse overvintrende fugl eller var de trekkfugl? De neste ble rapportert 28. april og 9. mai.

I de siste 5-6 årene har vi registrert et vårtrekk som er blitt gradvis tidligere og tidligere, noe som jeg har begrunnet i et mildere klima og en varmere vår. 2010 var imidlertid et unntak, med et trekk som var senere enn i 2009, både i begynnelsen og på slutten. Kun i mildværsperioden i begynnelsen av april var det noenlunde lik progresjon. Det var riktig nok noen arter som kom litt tidligere enn vanlig i april, men det var kanskje som forventet i og med at temperaturen var 4-5 grader varmere enn vanlig i begynnelsen av måneden. På landsbasis var månedstemperaturen i april den 20. høyeste som er registrert, og i Finnmark var april den 5. varmeste siden 1900, noe som kan forklare at enkelte arter kom tidlig. Kun tre arter (snøspurv, krikkand og stjertand) ble sett mer enn 20 dager og åtte arter ble sett mer enn 10 dager tidligere enn vanlig. Og av disse er i hvert fall seks ganske vanlig å se som overvintrende fugl, og kan dermed ha blitt "feilbestemt" som trekkfugl. Månedsskiftet april/mai var derimot "normal", både når det gjelder temperaturen og trekk. Som vanlig var sivsanger den siste arten på lista med første observasjon 2. juni, og så ingen før 8 observasjoner 11.-15. juni.

Takk

Mange takk til Arne C. Nilssen, Lotta Borg, Bjørnar Berglund, Fredrik Broms, Solveig og Unni Bjerke Gamst, Nils Grønvik, Oddvar Hagen, Kasper Holmen, Didrik Hveding, Per Johnsen, Halvar Ludvigsen, Torgunn Løhre, Tone Malm, Stein Ø. Nilsen, Edgar Olsen, Hans og Hermien Prestbakkmo, Ellen Ross, Steinar Sommerbakk, Jentoft Teigland og Sveinulf Aalmen som sendte inn skjemaer og lister for 2010. Observasjoner som ble meldt inn til Tromsø Museum (jfr. <http://ansatte.uit.no/trekkfugl/>), kringkastet gjennom FugliNords mailingliste (jfr. <http://groups.yahoo.com/group/fuglinord/>) og "Artsobservasjoner" funnet på <http://artsobservasjoner.no> ble også notert og brukt. Takk også til Arne C. Nilssen for språkvask av manuskriptet. De som fortsatt har observasjoner eller skjemaer for 2010 (eller tidligere) liggende, oppfordres til å sende dem til meg slik at jeg kan oppdatere databasen.

Artsdatabanken og NOF var veldig stolt over lanseringen av nettsidene "Rapportsystemet for fugl" (<http://artsobservasjoner.no/fugler/default.asp>) i 2008, men det viser seg at allerede tilbake i vikingtida var det enkelte entusiaster som samlet på fugleobservasjoner.

Ankomstdato (første observasjon) i kronologisk rekkefølge for trekkfugler i Troms (og Evenes) i 2010 og gjennomsnittsdato (1970-2010) og tidligste dato. Det er brukt data hvor det foreligger fire eller flere observasjoner av en art i et år. Artsnavn i fet skrift er arter som trekker ut av fylket hvert år. De i *uthevet kursiv* er arter som svært sjelden overvintrer i fylket, mens de i normal skrift er ganske vanlige om vinteren (dog ofte i lave antall). Datoene i kursiv skrift og *fet kursiv* skrift indikerer ankomstdato hhv. minst 10 dager og minst 20 dager før normalt.

	2010		1970-2010		
	1. obs.	Sted, kommune	G'snitt	N	Tidligste
Snøspurv	14. feb.	Skittenelv, Tromsø	17. mar.	32	14. feb.
Tjeld	12. mar.	Brensholmen, Tromsø	12. mar.	32	3. mar.
Horndykker	14. mar.	Sørlavangen, Skånland	5. apr.	22	4. mar.
Stær	17. mar.	Holt, Tromsø	17. mar.	33	18. feb.
Krikkand	25. mar.	Langnes, Tromsø	15. apr.	26	19. mar.
Gravand	26. mar.	Sørkjosleira, Balsfjord	27. mar.	24	11. mar.
Bokfink	28. mar.	Marines, Lavangen	4. apr.	28	21. mar.
Fjellvåk	<i>31. mar.</i>	Bukkedalen, Lenvik	15. apr.	30	7. mar.
Bjørkefink	<i>1. apr.</i>	Lyngseidet, Lyngen	11. apr.	33	14. mar.
Sandlo	1. apr.	Skånlandsfjæra	6. apr.	25	23. mar.
Skjærpiplerke	1. apr.	Måsvær, Karlsøy	30. mar.	17	15. mar.
Smålom	<i>1. apr.</i>	Skjæret, Balsfjord	11. apr.	12	19. mar.
Stjertand	1. apr.	Oteren, Storfjord	24. apr.	12	30. mar.
Vipe	2. apr.	Kv'sletta og Tromsø	26. mar.	32	7. mar.
Grågås	2. apr.	Grunnfjord, Karlsøy	6. apr.	24	13. mar.
Ringdue	2. apr.	Middagshaugen, Bardu	8. apr.	17	24. mar.
Rødstrupe	8. apr.	Seljelvnes, Balsfjord	16. apr.	19	2. apr.
Brunakke	<i>9. apr?</i>	Hillesøy, Tromsø	20. apr.	25	12. mar.
Gransanger	<i>9. apr.</i>	Sommarøy, Tromsø	27. apr.	29	3. apr.
Lappspove	10. apr.	Tisnes, Tromsø	17. apr.	10	10. apr.
Bergirisk	11. apr.	Straumsbukta, Tromsø	16. apr.	16	31. mar.
Rødstilk	<i>12. apr.</i>	Tranøybotn, Tranøy	25. apr.	32	23. mar.
Rødvingetrost	<i>15. apr.</i>	Eldeskogen, Kvæfjord	24. apr.	33	3. apr.
Linerle	17. apr.	Aursfjord, Målselv	17. apr.	33	21. mar.
Rugde	18. apr.	Nordkjosbotn, Balsfjord	15. apr.	24	6. apr.
Småspove	18. apr.	Tårstadosen, Evenes	13. apr.	32	30. mar.
Heilo	18. apr.	Tårstadosen, Evenes	27. apr.	32	5. apr.
Toppand	18. apr.	Hatteng, Storfjord	26. apr.	22	18. apr.
Tårnfalk	<i>18. apr.</i>	Skjærvika, Ibestad	30. apr.	4	18. apr.
Jernspurv	20. apr.	Grunnreis, Sørreisa	25. apr.	28	5. apr.
Enkeltebekkasin	24. apr.	Tisnes, Tromsø	20. apr.	30	10. apr.
Kortnebbgås	24. apr.	Kobbevangen, Tromsø	24. apr.	7	13. apr.
Heipiplerke	25. apr.	Langnes, Tromsø	29. apr.	28	23. mar.
Sildemåse	25. apr.	Hillesøy, Tromsø	19. apr.	4	8. apr.
Dvergfolk	25. apr.	Lavangsdalen, Balsfjord	27. apr.	22	11. apr.
Måltrost	25. apr.	Dividalen, Målselv	28. apr.	28	10. apr.
Gråtrost	30. apr.	Steinjord, Skånland	24. apr.	23	5. apr.
Gluttsnipe	30. apr.	Trøsen, Skånland	7. mai	22	18. apr.

	2010		1970-2010		
	1. obs.	Sted, kommune	G'snitt	N	Tidligste
Trepiplerke	1. mai	Tjeldsundet, Skånland	7. mai	18	25. apr.
Ringtrost	2. mai	Storhaugen, Ballangen	28. apr.	16	10. apr.
Jordugle	2. mai	Holt, Målselv	1. mai	6	18. apr.
Sv' thvit f'snapper	3. mai	Oksvik, Lyngen	4. mai	32	22. apr.
Løvsanger	5. mai	Ibestad	10. mai	33	20. apr.
Sivspurv	5. mai	Kantornes, Balsfjord	1. mai	26	17. apr.
Polarsnipe	5. mai	Tisnes, Tromsø	9. mai	19	28. apr.
Svarthalespove	7. mai	Tisnes, Tromsø	10. mai	21	18. apr.
Låvesvale	8. mai	Balsfjord og Målselv	6. mai	23	23. apr.
Tyvjo	9. mai	Tønsvika, Tromsø	6. mai	24	20. apr.
Rødstjert	10. mai	Lia, Lavangen	8. mai	12	16. apr.
Myrsnipe	11. mai	Langnes, Tromsø	9. mai	17	29. apr.
Brushane	12. mai	Tårstadosen, Evenes	10. mai	21	18. apr.
Steinskvett	13. mai	Karnesodden, Lyngen	12. mai	23	30. apr.
Steinvender	13. mai	Langnes, Tromsø	12. mai	13	1. mai
Skjeand	14. mai	Tømmervik, Sørreisa	9. mai	7	18. apr.
Gjøk	14. mai	Dalsnes, Kvæfjord	19. mai	31	3. mai
Rødnebbterne	14. mai	Sjøtun, Tromsø	16. mai	29	11. mai
Sanglerke	15. mai	Hatteng, Storfjord	8. mai	8	29. mar.
Grønnstilk	15. mai	Tromsø og Balsfjord	13. mai	9	27. apr.
Sandsvale	15. mai	Tisnes, Tromsø	16. mai	22	22. apr.
Blåstrupe	15. mai	Holt, Målselv	15. mai	24	1. mai
Strandsnipe	15. mai	Grunnreis, Sørreisa	13. mai	28	25. apr.
Taksvale	18. mai	Nesmoen, Bardu	10. mai	11	22. apr.
Buskskvett	20. mai	Holt, Målselv	17. mai	6	4. mai
Temmincksnipe	22. mai	Lyngen og Balsfjord	11. mai	6	20. apr.
Sivsanger	2. juni	Oksvik, Lyngen	30. mai	16	30. apr.